

VAN SUPER(WO)MAN NAAR TEAMPRESTATIES?

Over auteurschap in de rechtswetenschap

Elaine Mak & Kees van den Bos*

Rechtswetenschappers gaan steeds meer met andere wetenschappelijke disciplines samenwerken. Ook andere ontwikkelingen nopen tot een reflectie op het impliciete model van de rechtswetenschapper als super(wo)man, iemand die in zijn eentje wetenschap bedrijft. Moderne rechtswetenschap zal zich immers steeds meer kenmerken door samenwerking in teams. Hierbij hoort een reflectie op auteurschap in de rechtswetenschap. Dit artikel geeft hiertoe een aanzet.

1 Inleiding

Welke regels, richtlijnen en conventies bepalen hoe wij omgaan met auteurschap in de rechtswetenschap? Welke vragen over de erkenning van auteurschap kunnen zich in de praktijk voordoen? Voor juridische auteurs is het traditionele uitgangspunt de naamsvermelding van die personen die daadwerkelijk schrijver zijn van (onderdelen van) een wetenschappelijke tekst, zoals een artikel of een monografie. Publicaties zijn vaak het werk van één auteur of hooguit twee of drie auteurs. Deze traditie is echter in beweging, in het bijzonder door de toename van multi- en interdisciplinair onderzoek in de Nederlandse rechtswetenschap. Dit is onder meer zichtbaar in het recent goedgekeurde landelijke Sectorplan Rechtsgeleerdheid, waarin *Empirical Legal Studies* (ELS) een van de thema's is.¹ Voor echt interdisciplinair onderzoek, waarin concepten, theorieën en methoden uit verschillende disciplines op elkaar worden betrokken en op de rechtspraktijk worden betrokken,² is teamwerk nodig. Je kan namelijk veelal niet alle onderdelen zelf verrichten. Bovendien wordt bij empirisch-juridisch onderzoek samengewerkt met onderzoekers die vanuit hun discipline vertrouwd zijn met andere regels en gebruiken betreffende auteurschap en auteursvolgorde.

Naast deze ontwikkeling is in meer algemene zin auteurschap een groter aandachtspunt geworden voor onderzoekers, ook in de rechtswetenschap, bijvoorbeeld bij het opbouwen van een duidelijk publicatieprofiel voor een academische carrière en de verwerving van onderzoekssubsidies. Tegen deze achtergrond zijn duidelijke afspraken nodig.

Een eerste reden is de behoefte aan helderheid over het auteurschap van publicaties voor lezers met een achtergrond in de juridische dan wel in andere wetenschappelijke disciplines. Een tweede reden betreft de persoonlijke belangen van de betrokken onderzoekers bij de erkenning van hun bijdrage aan een publicatie.

Teamwerk en samenwerking verdienen meer erkenning in het auteurschap van juridische publicaties: van 'super(wo)man' naar teamprestaties

Het doel van deze bijdrage is om in kaart te brengen wat de geldende normen zijn voor auteurschap in de juridische wetenschap (par. 3) en om meer inzicht te geven in de vraagpunten met betrekking tot twee specifieke situaties rondom het auteurschap van juridische publicaties: (a) samenwerking tussen junior en senior onderzoekers en (b) de invloed van toegenomen interdisciplinariteit en daarmee gepaard gaande gebruiken omtrent auteursvermelding (par. 4). Een centrale stelling die wij hierbij innemen is dat teamwerk en samenwerking meer erkenning verdienen in het auteurschap van juridische publicaties: van 'super(wo)man' naar teamprestaties. Alvorens op deze punten in te gaan, volgt eerst een nadere achtergrondschets van de belangen en gebruiken die in het spel zijn met betrekking tot auteurschap (par. 2).

* Prof.mr. E. Mak is hoogleraar Encyclopedie en Rechtstheorie aan de Universiteit Utrecht. Prof.dr. K. van den Bos is hoogleraar Sociale Psychologie en hoogleraar Empirische Rechtswetenschap aan de Universiteit Utrecht.

- 1 'Sectorplan Rechtsgeleerdheid', in: *Samen Sterker: Beeld van het SSH-domein*, februari 2019, p. 53-80, www.sectorplan-ssh.nl.
- 2 S. Taekema & B. van Klink, 'Dwarsverbanden: Interdisciplinair onderzoek in de rechtswetenschap', *NJB* 2009, afl. 39, p. 2259-2566.
- 3 Dit is een terugkerend thema in De Jonge Akademie, *Kennis over publiceren: publicatietradities in de wetenschap*, Amsterdam: De Jonge Akademie 2012, www.dejongeakademie.nl.
- 4 G. van Dijk, *De kwaliteit van de juridische annotatie: een empirische studie naar kenmerken en kwaliteitsindicatoren*, Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2011, p. 4-5; Programmaraad Onderzoekcentrum voor Staat & Recht (SteR) Radboud Universiteit Nijmegen, 'Wetenschappelijk annoteren – Notitie SteR 2017', www.ru.nl/rechten/ster/onderzoek/kwaliteitskader-annotaties.
- 5 Als beginpunt van dit debat wordt vaak verwezen naar C. Stolker, "Ja, geléerd zijn

Foto: Manon Heinsman | © Ars Aequi

2 Achtergrond: belangen en gebruiken

De erkenning van auteurschap kan in meer disciplines dan alleen de rechtswetenschap problematisch zijn. Erkenning is cruciaal vanwege het belang van publicaties voor de academische carrières van onderzoekers en voor het verwerven van onderzoeksfinanciering.³ Auteurschap van kwalitatief hoogstaande publicaties in prestigieuze tijdschriften of bij gerenommeerde uitgevers weegt zwaar mee in de beoordeling van onderzoekers bij interne promoties, benoeming tot hoogleraar of toekenning van onderzoekssubsidies. Dit kan aanleiding geven tot een machtsspel tussen onderzoekers met als doel een zo sterk mogelijk individueel publicatieprofiel te realiseren. Een vraag die dan opkomt betreft de omgang met hiërarchische verhoudingen, bijvoorbeeld tussen promotor en promovendus of tussen de leider van een onderzoeksgroep en haar medewerkers. Een andere vraag betreft de erkenning van verschillende bijdragen aan onderzoek, zowel qua omvang (hebben twee of meer auteurs gelijke delen van de publicatie geschreven?) als qua vorm (bijdrage aan onderzoeksontwerp, theoretisch kader, dataverzameling en -analyse en/of schriftelijke verslaglegging van het onderzoek).

In de rechtswetenschap zijn de meest voorkomende typen wetenschappelijke publicaties boeken (monografieën, handboeken), artikelen en hoofdstukken in geredigeerde bundels. Daarnaast publiceren juridische onderzoekers stukken voor een breder professioneel of maatschappelijk publiek, de zogenaamde vakpublicaties. Te denken valt aan boekrecensies of blogs. Annotaties bij rechterlijke uitspraken zijn

lastiger te categoriseren, onder meer vanwege de vaak beperkte lengte en het afwijkende karakter ten opzichte van wetenschappelijk werk in andere disciplines.⁴ De discussie hierover hangt samen met een breder debat over de wetenschappelijkheid van juridisch onderzoek, dat wij vanwege de focus van deze bijdrage hier niet verder zullen behandelen.⁵ Overigens kan ook over niet-wetenschappelijke stukken discussie ontstaan met betrekking tot de te respecteren integriteitsnormen, inclusief normen over auteurschap.⁶

Proefschriften vormen een speciale categorie, waar bovendien beweging zichtbaar is met betrekking tot auteurschap. Juridische proefschriften hebben meestal nog de vorm van een monografie. Alleen de promovendus wordt vermeld als auteur, ondanks de betrokkenheid van een promotor of promotoren bij de totstandkoming van het onderzoek. Het leidende criterium is hier de bijdrage aan de schriftelijke verslaglegging, bij een monografie het werk van de promovendus. In andere disciplines promoveert men vaker op artikelen, waarbij auteursvermelding plaatsvindt volgens de conventies van de desbetreffende discipline. Daarnaast wordt dan tegenwoordig bij de opname van artikelen in het proefschrift veelal vermeld welke specifieke bijdrage de promovendus heeft geleverd. Het proefschrift zelf, dat wil zeggen de gebundelde artikelen met een inleiding en een discussiehoofdstuk, staat op naam van alleen de promovendus.⁷ Inmiddels wordt deze vorm vaker overwogen bij juridisch promotieonderzoek, in het bijzonder als dit onderzoek een empirische component bevat.⁸

jullie well!" Over de status van de rechtswetenschap', *NJB* 2003, afl. 15, p. 766-778.

6 Denk in dit verband bijvoorbeeld aan de recente ophef rondom een stuk in *NRC Handelsblad* over brongebruik in redes van de voormalige rector magnificus van de Universiteit van Amsterdam (UvA).

7 Voor meer achtergrond en een bespreking van voor- en nadelen van de twee vormen, zie C.E. de Jager, 'Promoveren op een monografie of op artikelen: enkele handvatten voor het maken van deze keuze', *RMThemis* 2018, afl. 3, p. 95-103.

8 Zie bijvoorbeeld het proefschrift van H.A.M. Grootelaar, *Interacting with Procedural Justice in Courts* (diss. Utrecht), Amsterdam: Off Page 2018. Zie ook K. van den Bos, 'Social psychology and law: Basic social psychological principles in legal contexts', in P.A.M. van Lange, E.T. Higgins & A.W. Kruglanski (red.), *Social psychology: Handbook of basic principles*, New York: Guilford Press (in druk).

Met deze achtergrondinformatie bespreken we de relevante regels en richtlijnen voor auteurschap en een koppeling hiervan aan de conventies in de rechtswetenschap. Dit dient als referentiekader voor de bespreking van twee situaties waarin nog niet volkomen helder is hoe om te gaan met auteurschap. Als vergelijkingsmateriaal bekijken wij de conventies in andere disciplines, in het bijzonder de sociale wetenschappen, vanwege de toename van multi- en interdisciplinaire samenwerking met die wetenschappen in juridisch onderzoek. Wij gaan daarbij uit van de conventies zoals wij deze zelf kennen en in onze opleiding en onderzoeksomgeving(en) hebben meegereggen. Tevens maken wij gebruik van inzichten uit gepubliceerd onderzoek naar publicatietradities in de wetenschap.⁹

Voor de rechtswetenschap is het uitgangspunt de vermelding van alle auteurs die daadwerkelijk hebben (mee)geschreven aan een publicatie. Bij meerdere auteurs wordt in beginsel de alfabetische volgorde van achternamen aangehouden

3 Normerend kader

De in 2018 verschenen *Nederlandse gedragscode wetenschappelijke integriteit*, ontwikkeld door onder meer de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen (KNAW) en de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO), biedt aanknopingspunten voor de omgang met auteurschap. Deze gedragscode geeft als richtlijn bij de verslaglegging over verricht onderzoek:

⁹30. Sta voor een eerlijke toedeling en volgorde van auteurschap. Volg hierbij de binnen de discipline(s) geldende normen.¹⁰

In de praktijk blijken de verschillen tussen disciplines groot te zijn. Voor de rechtswetenschap is, zoals gezegd, het uitgangspunt de vermelding van alle auteurs die daadwerkelijk hebben (mee)geschreven aan een publicatie. Veel publicaties hebben slechts één auteur. Bij meerdere auteurs wordt in beginsel de alfabetische volgorde van achternamen aangehouden. Deze praktijk is vergelijkbaar met de geesteswetenschappen, waarover historica Beatrice de Graaf heeft opgemerkt:

¹¹In de geschiedwetenschap vecht elk zijn eigen oorlog uit. Mijn aio's zouden mij wegmeppen als ik mijn naam op hun publicaties zou willen zetten, dat is bij ons *not done* – tenzij ik ergens echt aantoonbaar heel veel tijd in heb gestoken. Alleen bij echt intensieve samenwerking publiceren mensen wel eens samen, doorgaans met de namen op alfabetische volgorde.¹¹

Ter vergelijking met de sociale wetenschappen: daar staan op publicaties doorgaans meer auteursnamen vermeld, meestal twee tot zes namen. Dit heeft er mee te maken dat in teams aan een onderzoek wordt gewerkt.¹² Verder gelden hier specifieke conventies met

betrekking tot de auteursvolgorde. De eerste auteur heeft het grootste aandeel gehad in de verzameling en analyse van data. Dit is vaak een promovendus of postdoc. De laatste auteur is een senioronderzoeker, bijvoorbeeld de promotor, die als begeleider of onderzoeksleider verantwoordelijk is voor het verrichte onderzoek. De overige auteurs hebben een minder belangrijke positie. Zij worden vermeld in volgorde van de omvang of het belang van hun bijdrage.

De Nederlandse gedragscode wetenschappelijke integriteit preciseert welke (minimale) bijdrage nodig is om auteurschap te kunnen toewijzen en welke randvoorwaarden en verantwoordelijkheden zijn verbonden aan het auteurschap. De richtlijnen zijn:

¹³31. Alle auteurs moeten een wezenlijke intellectuele bijdrage hebben geleverd aan tenminste één van de volgende elementen: de opzet van het onderzoek, de verwerving van data, de data-analyse of de interpretatie van de bevindingen.

¹⁴32. Alle auteurs moeten de definitieve versie van het wetenschappelijke product hebben goedgekeurd.

¹⁵33. Alle auteurs zijn volledig verantwoordelijk voor de inhoud van het wetenschappelijke product, tenzij dit daarin anders is vermeld.¹³

Voor proefschriften, als een vorm van wetenschappelijk onderzoek, gelden naast deze richtlijnen voor publicaties de specifieke vereisten om te kunnen promoveren aan een wetenschappelijke instelling. Kernelementen zijn de originaliteit en kwaliteit van het verrichte onderzoek en de aangetoonde zelfstandigheid van de promovendus in de toepassing van de relevante onderzoeksmethoden op het vakgebied.¹⁴ In geval van promotie op een monografie is voorafgaande publicatie van het onderzoek geen vereiste.¹⁵ Bij een promotie op artikelen wordt doorgaans wel vereist dat in ieder geval een gedeelte van het onderzoek al in artikelen openbaar is gemaakt.¹⁶ Bovendien moet de promovendus een essentiële bijdrage hebben geleverd aan artikelen met meerdere auteurs.¹⁷

Gerelateerde richtlijnen voor publicaties, te vinden in de *Nederlandse gedragscode wetenschappelijke integriteit*, betreffen de omgang met eerder gepubliceerd werk. Aanbevelingen zijn om onnodig hergebruik te vermijden en om transparantie na te streven door verwijzing naar de oorspronkelijke publicatie waarvan men auteur of medeauteur was.¹⁸

Ook normen die voor alle fasen van een wetenschappelijk onderzoek gelden, kunnen van invloed zijn op het auteurschap. Betrokkenen op leidinggevende posities (begeleider, projectleider, onderzoeksdirecteur, leidinggevende) dienen zorg te dragen voor 'een open en inclusieve cultuur'¹⁹ en zij dienen handelen achterwege te laten dat aanzet tot niet-naleving van de normen uit de gedragscode.²⁰ Daarnaast gelden zorgplichten voor wetenschappelijke instellingen ter bevordering en waarborging van goede onderzoekspraktijken.²¹ In deze omgeving worden individuele onderzoekers in staat gesteld te voldoen aan de integriteitsnormen voor wetenschappelijk onderzoek, waaronder de normen over auteurschap.

4 Twee situaties

In de praktijk kunnen rondom auteurschap situaties van onduidelijkheid of strijd ontstaan. Dit hangt, zoals hierboven vermeld, samen met het belang dat aan publicaties toekomt bij carrièrestappen in

⁹ In het bijzonder het reeds aangehaalde onderzoek van De Jonge Akademie uit 2012.

¹⁰ KNAW e.a., *Nederlandse gedragscode wetenschappelijke integriteit*, 2018, 3.4.

¹¹ De Jonge Akademie 2012, p. 28-29.

¹² S. van Pelt, 'Zes vragen over auteurschap wetenschappelijke artikelen', *Vox: Onafhankelijk magazine van de Radboud Universiteit*, 22 november 2017, www.voxweb.nl/nieuws/zes-vragen-over-auteurschap-wetenschappelijke-artikelen. Zie tevens De Jonge Akademie 2012, p. 53.

¹³ KNAW e.a. 2018, 3.4.

¹⁴ Zie bijvoorbeeld het Promotiereglement van de Universiteit Utrecht, art. 8, sub a.

¹⁵ Overigens is de openbaarmaking van het proefschrift als geheel ten tijde van de promotie in Nederland meestal vereist, anders dan in veel andere landen. Openbaarmaking vindt dan vaak pas plaats in een eventuele handelseditie.

¹⁶ Promotiereglement Universiteit Utrecht, art. 17, lid 1.

¹⁷ Promotiereglement Universiteit Utrecht, art. 17, lid 2 en 3.

¹⁸ KNAW e.a. 2018, 3.4, 40.

¹⁹ KNAW e.a. 2018, 3.7, 56.

²⁰ KNAW e.a. 2018, 3.7, 57.

²¹ KNAW e.a. 2018, hoofdstuk 4.

de universitaire omgeving en bij de verwerving van onderzoekssubsidies.²² Vooral onderzoekers die lager in de academische hiërarchie staan, zoals studenten en promovendi, maar ook universitair docenten en postdocs, kunnen hiervan last ondervinden. Wij bespreken hier twee situaties waarin auteurschap een punt van discussie kan zijn en snijden deze toe op de praktijk en ontwikkelingen in de rechtswetenschap. In beide gevallen dient het hierboven geschetste normerende kader voor integere onderzoekspraktijken als referentiepunt voor de mogelijke omgang met deze situaties.

Wij zijn van mening dat senioriteit in het algemeen moet worden afgewezen als ordeningsprincipe. De omvang van de bijdrage aan het onderzoek zegt immers veel meer over de daadwerkelijke inspanningen van betrokkenen om de publicatie tot stand te brengen

Samenwerking junior en senior onderzoeker

Bij onderzoek verricht door meer onderzoekers samen kan de auteursvolgorde discussie opleveren. Het komt nogal eens voor dat senioriteit als impliciet uitgangspunt of als expliciet drukmiddel wordt gebruikt om een bepaalde volgorde vast te stellen. Een voorbeeld betreft geneeskundig onderzoek waar iemands lab nodig is voor het verkrijgen van zinvolle data. Wij zijn echter van mening dat senioriteit in het algemeen moet worden afgewezen als ordeningsprincipe. De omvang van de bijdrage aan het onderzoek zegt immers veel meer over de daadwerkelijke inspanningen van betrokkenen om de publicatie tot stand te brengen.

Meer nadruk op het principe van de omvang van de bijdrage juichen wij daarom toe. Dit principe is te herkennen in het model dat tegenwoordig in de sociale wetenschappen gewoonlijk wordt gevolgd. Hier is de eerste auteur diegene die het meeste aan de publicatie heeft geschreven. De volgorde van coauteurs wordt bepaald aan de hand van de door hen geleverde inspanningen.

Er zijn ook alternatieve ordeningsprincipes mogelijk. Een voorbeeld is het model waarin de junior onderzoeker (bijvoorbeeld een promovendus) eerste auteur is en de leider van de onderzoeksgroep (bijvoorbeeld diens promotor) als laatste auteur wordt vermeld. Deze constructie laat onverlet dat de junior onderzoeker de mogelijkheid krijgt om in wisselende verbanden, en ook in zijn of haar eentje, te publiceren, wanneer dat gepast en opportuun is. Vanwege het naast elkaar bestaan van de verschillende modellen is het aan te bevelen in de publicatie zelf een verduidelijking op te nemen met betrekking tot de auteursvolgorde: de 'author contribution'.²³

Een vraag is nog hoe de onderzoeker moet worden vermeld die alleen heeft bijgedragen aan de dataverzameling en/of -analyse, maar niet aan het schrijfwerk voor een publicatie. Dit komt bijvoorbeeld regelmatig voor bij bijdragen van student-assistenten aan onderzoek. Dergelijke bijdragen worden in de rechts-

wetenschap doorgaans beloond met een dankwoord in boek of artikel. Indien het gaat om assistentie bij het verzamelen en/of samenvatten van literatuur is dat passend. Indien de bijdrage ook de analyse of interpretatie van data omvat, is er echter veel voor te zeggen om de assisterende onderzoeker als coauteur te vermelden. Een tussenoplossing is de vermelding 'met medewerking van', bijvoorbeeld als eerder sprake is van 'meedenken' dan van een substantiële bijdrage aan de systematische analyse van bronnen.

Heel belangrijk is dat in een noot ('author contribution') bij een gezamenlijke publicatie wordt aangegeven wie wat heeft gedaan. Dit maakt de geleverde inspanningen transparant. Ook wordt op deze wijze aangetoond dat het opvoeren van de auteurs terecht is. Dergelijke noten gelden tegenwoordig bijvoorbeeld als eis voor proefschriften bij de Utrechtse Faculteit Sociale Wetenschappen.²⁴ Natuurlijk bestaat hier het gevaar van de slager die zijn eigen vlees keurt. Een goede beoordelings- en promotiecommissie moet dit echter kunnen ondervangen, zeker in combinatie met de noot van geleverde inspanningen. In een omgeving waar men minder vertrouwd is met proefschriften op basis van artikelen kunnen al aan het begin van het promotietraject afspraken worden gemaakt en schriftelijk vastgelegd. Dit is de huidige praktijk bij het Departement Rechtsgeleerdheid in Utrecht voor proefschriften op het gebied van de *Empirical Legal Studies*.

Bijeffecten van toegenomen interdisciplinariteit

De verschillende conventies tussen disciplines met betrekking tot auteursvermelding en auteursvolgorde kan tot problemen leiden, vooral nu onderzoek en onderzoeksprogramma's steeds vaker een multi- of interdisciplinair karakter hebben en er meer in teams wordt gewerkt. Duidelijkheid is van belang voor de erkenning en waardering van geleverde bijdragen aan onderzoek en voor een goed begrip bij beoordelaars van de wetenschappelijke cv's van subsidieaanvragers. Een belangrijk thema betreft de erkenning voor promotiebegeleiding. De Jonge Akademie heeft in dit verband de volgende aanbeveling gedaan:

'Dit grote verschil tussen disciplines creëert een ongelijkheid die het voor een deel van de wetenschappers moeilijk, zo niet onmogelijk, maakt om voldoende erkenning te krijgen voor het begeleiden van jongere wetenschappers. Aangezien het hier gaat om een voor universitaire wetenschappers centrale taak, zouden nieuwe regels moeten worden geformuleerd om voor de volle breedte van de wetenschap een gelijkwaardige, passende erkenning voor deze rol van de wetenschapper te bieden.'²⁵

In de rechtswetenschap zou expliciete vermelding van (co)promotoren op publicaties van promovendi een omslag betekenen. Op deelgebieden is echter zichtbaar dat beweging in publicatiepraktijken mogelijk is, waarbij de 'author contribution' van groot belang is om onduidelijkheid te voorkomen. Zo observeert technologie-jurist Bert-Jaap Koops met betrekking tot zijn vakgebied:

'Vroeger stonden auteurs vaak op alfabetische volgorde. Tegenwoordig heeft meestal de eerste auteur de grootste bijdrage geleverd en volgende auteurs hebben steeds iets minder bijgedragen.'²⁶

Deze langzame cultuurverandering laat zien dat de gebruiken in de rechtswetenschap niet in steen gebeiteld zijn. In dezelfde lijn is dan een optie om

²²Zie par. 2.

²³Zie hieronder over de 'author contribution' in proefschriften.

²⁴Gedragsregel co-auteurs dissertaties FSW vanaf 1 september 2015 en Promotiereglement Universiteit Utrecht, art. 17, lid 3. Zie als voorbeeld van een 'author contribution' Grootelaar 2018, p. 27.

²⁵De Jonge Akademie 2012, p. 55.

²⁶De Jonge Akademie 2012, p. 66.

aan te sluiten bij het al eerder genoemde principe van een junior onderzoeker (promovendus, postdoc) als eerste auteur en de onderzoeksleider (promotor, programma- of projectleider) als laatste auteur. Daarmee wordt waardering gegeven aan de bijdragen van beiden en op een manier die herkenbaar is voor onderzoekers uit andere disciplines.

Voor promoties in de rechtswetenschap is het onzes inziens ook om een andere reden waardevol om na te denken over een nieuwe praktijk in auteursvermelding. Dit biedt namelijk een aanknopingspunt om af te stappen van het 'superman'-model (tegenwoordig steeds vaker een 'superwoman'-model) ten aanzien van promovendi dat impliciet ten grondslag ligt aan de bestaande praktijk: een promovendus/a trekt zich terug op zijn of haar zolderkamer en komt er vier jaar later uit met een briljant epistel dat hij of zij geheel zelfstandig geschreven heeft, waar de promotor nog een keer naar kijkt, en dat dan leidt tot de (lieft cum laude) promotie. Een dergelijk idee is niet meer van deze tijd. Waar op de oude zolderkamer vier jaar er zonder grote consequenties meer konden worden (in de praktijk regelmatig véél meer), ligt er tegenwoordig op promovendi druk om het proefschrift tijdig af te ronden vanwege nu geldende hogere eisen voor de doorstroom naar een positie als universitair docent of postdoc. Daarnaast zijn promotietrajecten, ter ondersteuning en bescherming van de promovendus, in toenemende mate ingebed in universitaire infrastructuur voor opleiding en begeleiding. Het eindproduct mag nog steeds briljant zijn (graag, uiteraard), maar het is steeds minder reëel om het onderzoekstraject te zien als een solistische aangelegenheid. Dit geldt des te meer waar juridisch onderzoek ingewikkelder wordt, bijvoorbeeld omdat de moderne wereld complexe vraagstukken herbergt en/of omdat rechtswetenschappers met onderzoekers met andere expertises willen samenwerken (indachtig het beeld van de *T-shaped lawyer*).²⁷ In deze context zijn intensieve begeleiding van junior onderzoekers en samenwerking in multidisciplinaire teams relevant en hier hoort een gepaste waardering in de vorm van (co)auteurschapen bij. Bij artikelenproefschriften is al beweging zichtbaar met de introductie van de hierboven beschreven benadering van 'author contributions' in de rechtswetenschap.²⁸ Met betrekking tot monografieproefschriften kan worden gedacht aan een 'author contribution' in het voorwerk van het boek, waar naast vermelding van de namen van de promotoren ook hun specifieke bijdrage aan het onderzoek wordt beschreven (bijvoorbeeld een bijdrage aan de opzet van het onderzoek en/of de interpretatie van bevindingen).

Afscheid van het klassieke 'super(wo)man'-model is bovendien te overwegen in verband met andere gevaren die het in zich bergt. De focus op de excellerende 'superman' of 'superwoman', in combinatie met de gedachte dat 'cv-building' nodig is voor het verwerven van persoonsgebonden subsidies na de promotie, kan ertoe leiden dat onderzoekers gaan denken dat alleen publicaties van wereldklasse (hoe

dan ook gedefinieerd) ertoe doen. Dit kan bodem geven aan een cultuur waarin wetenschappelijk onderzoek niet meer wordt verricht vanuit een intrinsieke gedrevenheid, maar waarin perverse prikkels de toon zetten. Voorbeelden van dat soort prikkels variëren van het meeliften op andermans werk tot, in extreme gevallen, het fabriceren van onderzoeksdata of manipuleren van analyses om maar publicaties te realiseren. Het is daarom in lijn met de zorgplichten van wetenschappelijke instellingen voor een omgeving die ten dienste staat van goede onderzoekspraktijken²⁹ om de *gezamenlijkheid* in onderzoek te benadrukken.

De focus op de excellerende 'superman' of 'superwoman' kan bodem geven aan een cultuur waarin wetenschappelijk onderzoek niet meer wordt verricht vanuit een intrinsieke gedrevenheid, maar waarin perverse prikkels de toon zetten

5 Tot slot

De bestaande praktijk van erkenning van auteurschap in juridisch onderzoek sluit aan bij de overkoepelende regels en richtlijnen voor goede onderzoekspraktijken. Deze praktijk focust nog sterk op de traditie van individuele onderzoeksprestaties, maar kent inmiddels ook richtlijnen voor nieuwe vormen en praktijken (zoals onderzoek in teamverband en artikelenproefschriften). Tegelijkertijd is discussie mogelijk over sommige gebruiken, zeker in de huidige context van complexe, maatschappelijke vraagstukken en meer samenwerking in multidisciplinaire onderzoeksteams. In de reflectie hierop is het zinvol een koppeling te maken met bredere thema's als kwaliteit en impact van wetenschappelijk onderzoek en carrièreperspectieven van onderzoekers. Belangrijk is om in de universiteit met onderzoekers het debat hierover te voeren om samen tot nieuwe, passende praktijken te komen en om een open sfeer te creëren voor de bespreking van concrete situaties rondom auteurschap.

Ter afsluiting: de oplettende lezer heeft zich wellicht afgevraagd hoe het zit met het auteurschap en de auteursvolgorde in deze bijdrage. Hoewel beide auteurs aan het stuk hebben meegeschreven, hebben wij gekozen voor een niet-alfabetische auteursvolgorde gerelateerd aan het geleverde aandeel in het onderzoek (de eerste auteur heeft meer gedaan). Wellicht dragen wij met deze aanpak een beetje bij aan de socialisatie van een juridisch lezerspubliek in de cultuur van een multidisciplinaire onderzoeksomgeving!

²⁷ Zie E. Mak, *The T-shaped Lawyer and Beyond: rethinking legal professionalism and legal education for contemporary societies*, Den Haag: Eleven international publishing 2017.

²⁸ Zie de vorige subparagraaf.

²⁹ Zie par. 3.